

Çalışan ve çalışmayan gençlerde sigara kullanımı, Manisa 2008

Gönül Dinç^a, Saliha Altıparmak^b, Özge Yılmaz^c, Gökben Yashı^d, Aylin Türel Ermertcan^e,
Nüket Aydın^f, Cemil Özcan^g

Özet

Amaç: Kesitsel tipteki çalışma Türk toplumunda çalışan gençlerde çalışmayan gençlere göre sigara içmenin daha yaygın olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür. **Yöntem:** Çalışan gençleri temsilen Kasım 2008'da Çıracılık Eğitim Okulu'na devam eden toplam 1011 öğrenciden 750'si (%74.1); çalışmayan gençleri temsilen Mayıs 2008'de üç farklı liseye devam eden 1937 gençten 1687'si (%87.1) araştırma grubunu oluşturmuştur. Veriler öğrencilerin doldurduğu anketlerle toplanmıştır. Çözümlemede ki-kare testi, Fisher'in kesin ki-kare testi ve lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. **Bulgular:** Kız öğrencilerde sigara içen gençlerin oranı lise ve çıracılık öğrencileri için sırasıyla şöyledir: 15 yaşta %4.89 ve %0.00, 16 yaşta %7.19 ve %21.05, 17 yaşta %7.63 ve %34.62, 18 yaşta %14.29 ve %33.33 ve 19-20 yaş grubunda %0.00 ve %30.00 (tüm yaşlar için $p<0.001$). Erkek öğrencilerde ise sigara içen gençlerin oranı lise ve çıracılık öğrencileri için sırasıyla şöyledir: 15 yaşta %10.53 ve %26.67, 16 yaşta %12.15 ve %31.88, 17 yaşta %17.94 ve %48.00, 18 yaşta %21.31 ve %53.29 ve 19-20 yaş grubunda %25.00 ve %81.08 (tüm yaşlar için $p<0.001$). Yaş, cinsiyet, sosyal sınıf, yakın arkadaşlarının sigara içmesi ve alkol kullanımı açısından düzeltildiğinde çalışıyor olmanın sigara içme açısından 3.88 kat (%95 GA, 2.84- 5.29) ($p<0.001$), düzenli sigara içme açısından 2.53 kat (1.81- 3.52) ($p<0.001$) risk oluşturduğu saptanmıştır. **Sonuç:** Çalışan gençlerde sigara içme oldukça yaygındır. Sigaradan korunma konusunda yürütülecek sağlık eğitimi programlarında çalışan gençler öncelikli bir grup olarak ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: sigara, düzenli sigara içicisi, düzenli çalışma, çıracılık

^a Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Biyoistatistik ve Tıp Bilişimi AD, Manisa

^b Yrd. Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Manisa

^c Doç. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Çocuk Solunum ve Alerji Hastalıkları BD, Manisa

^d Uzm. Dr., Halk Sağlığı Müdürlüğü, İzmir

^e Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dermatoloji AD, Manisa

^f Uzm. Dr., Manisa Devlet Hastanesi, Manisa

^g Prof. Dr., Celal Bayar Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı AD, Manisa

Sorumlu Yazar: Gönül Dinç, Celal Bayar Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Biyoistatistik ve Tıp Bilişimi AD, Manisa Tlf: 0 533 374 20 77; E-mail: dincgonul@gmail.com

Geliş tarihi: 29.05.2013, Kabul tarihi: 09.01.2014

Smoking among regularly working and non-working adolescents, Manisa 2008

Abstract

Objective: This cross sectional study was conducted to evaluate smoking prevalence among Turkish adolescents and its relation with working status. **Methods:** Study population was obtained from two previous researches and consisted of 750 students among the 1011 students attending the Apprenticeship Education School in November 2008 as the working group (%74.1); 1687 adolescents among the 1937 adolescents attending three different high schools in May 2008 (87.1%) as the non-working group. Data were collected using self-reported questionnaires. Chi square test, Fisher's exact test, and logistic regression analyses were used.

Results: Among working and non-working girls, smoking prevalences in different age groups were respectively 4.9% and 0.0% in 15 years, 7.2% and 21.0% in 16 years, 7.7% and 34.6% in 17 years, 0.0% and 30.0% in 18 years, 0.0% and 30.0% in 19-20 years age groups ($p<0.001$ for each age). Smoking prevalences among working and non-working boys were respectively 10.5% and 26.7% in 15 years, 12.2% and 31.9% in 16 years, 18.0% and 48.0% in 17 years, 21.3% and 53.3% in 18 years, 25.0% and 81.0% in 19-20 years age groups ($p<0.001$ for each age). After adjustment for age, sex, social class, smoking status and alcohol use of close friends, regular working was positively associated with "smoking" (Odds Ratio [OR] = 3.9, 95% CI: 2.84-5.29) ($p<0.001$) and "regular smoking" (Odds Ratio [OR] = 2.5, 95% CI:1.81-3.52) ($p<0.001$).

Conclusions: Smoking is very common among regularly working adolescents. Regular worker adolescents should be given priority for health education programmes.

Key Words: Smoking, regular smoking, regular working, apprenticeship

Giriş

Tütün kullanımı başta akciğer kanseri olmak birçok kanser türü, KOAH, kardiyovasküler hastalıklara bağlı hastalık yükü nedeniyle önemli bir halk sağlığı sorunudur.¹ Türkiye'de, 2009 yılında uygulanmaya başlanan "Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun" un etkisiyle yetişkinlerde tütün kullanımında önemli ölçüde azalma saptanmıştır. 2008 ve 2012 yıllarında yürütülmüş Küresel Yetişkin Tütün Araştırması verilerine göre sırasıyla erkeklerde %47.9 ve %41.4 kadınlarda %15.2 ve %13.1 sigara içme sıklıkları bildirilmektedir.^{2,3} Bu azalmaya rağmen özellikle yetişkin erkeklerde tütün kullanımının halen yaygın olduğu söylenebilir.

Sigara içme davranışı adolesan dönemde başlar. Bu nedenle adolesan dönemde sigara içme yaygınlığının bilinmesi önleyici hizmetlerin planlanması ve etkinliğinin izlenmesi açısından önemlidir. Ülkemizde gençlerde de tütün

kullanımı oldukça yaygındır. 13-15 yaş grubu gençlerde ulusal düzeyde yürütülmüş olan Küresel Gençlik Tütün Araştırmaları'na göre 2003 yılında erkeklerin %9.4'ünün, kızların %3.5'inin, 2009 yılında ise erkeklerin %10.2'sinin kızların %5.3'ünün halen sigara içtiği saptanmıştır.^{3,4}

Sigara içme, lise çağındaki gençlerde daha da yaygındır. Liseye devam eden öğrencilerde yapılan çalışmalardan 1998 yılında 15 ilde yürütülen çalışmada 15-17 yaş grubunda her beş gençten birinin her gün sigara içtiği saptanmıştır.⁵ Gençler arasında da yetiştirme yurdunda kalan gençler veya çalışan gençler gibi özel gruplarda tütün kullanımının daha yaygın olduğu bildirilmektedir. Bu gençlerden çalışan gençler, bir yandan bu dönemin getirdiği değişimlerle baş etmeye çalışırken diğer yandan erken yaşta çalışma yaşamına girerek yetişkin sorumluluğu almakta, fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden pek çok risk taşımaktadır. Çalışan gençler üzerinde yürütülen çalışmalar bu grupta davranış bozuklukların, sigara, madde kullanımının

daha yaygın olduğunu göstermektedir.⁶⁻⁸ Ülkemizde de 2002 yılında 15 ilde yürütülen bir çalışmada gençlerin okula devam ve çalışma durumuna göre sigara içme prevalansları değerlendirilmiş, yalnızca okula devam eden 15 yaşındaki gençlerin %14.7'sinin, 16-17 yaşındaki gençlerin %22.8'inin sigara içtiği, buna karşın okul eğitimi yanı sıra çalışan gençlerde bu oranın 15 yaşındaki gençlerde %32.5, 16-17 yaşındaki gençlerde %40.2 olduğu saptanmıştır.⁹ Yalnızca çalışan gençlerin tütün kullanma durumunu tanımlayan başka çalışmalarda da çalışan gençlerde sigara kullanımının yaygın olduğu saptanmıştır, ancak bu çalışmalar güncel değildir ve karşılaştırma grubu verisi bulunmamaktadır.^{10,11}

Bu çalışma Manisa Kent Merkezinde çalışan gençlerde çalışmayan gençlere göre sigara içmenin daha yaygın olup olmadığını değerlendirmek amacıyla yürütülmüştür. Araştırmada ayrıca çalışan gençlerin sigara kullanması açısından daha riskli işyerlerini tanımlamak da ikincil olarak amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma grubu:

Araştırma kesitsel tipte bir çalışmadır. Araştırma popülasyonunu Manisa Kent Merkezi'nde yaşayan gençler oluşturmaktadır. Manisa Merkez İlçede 2008 yılında 25274 15-19 yaş grubu genç bulunmaktadır (Erkek:12959, Kız:12315)¹². Araştırmada Manisa kent merkezinde yaşayan gençlerde 2008 yılında yürütülmüş 2 farklı çalışmanın örnek gruplarına ait sigara kullanımı verileri kullanılmıştır. Çalışma hâlihazırda yürütülmüş olan 2 farklı çalışmanın verilerini kullanarak yürütüldüğü için örnek büyüklüğü hesaplanamamış, ancak etki büyüklüğü için yapılan güç analizi sonucu %100 olarak bulunmuştur. Yani okul tipine göre yapılan istatistiksel karşılaştırmada tip 2 hata olasılığı düşüktür.¹³

Çalışma 1. Kasım 2008'de çalışan gençlerde deri hastalıkları sıklığını saptamayı amaçlayan kesitsel bir çalışmadır.¹⁴ Araştırmada çalışan gençleri temsilen kentteki tek Çıraklık Eğitim Okulu'na devam eden öğrencilerden

(N=1011) 807'sine ulaşılmıştır. Öğrencilerden 57'sinin yaş, cinsiyet ve sigara içme konusundaki verileri eksik olduğu için analizlere 750 genç alınmıştır (Ulaşma oranı %74.18).

Çalışma 2. 2007-2008 eğitim yılında Manisa kent merkezinde toplam 11 liseden üçünde 1 yıl süre ile sigaradan korunma konusunda akran eğitimi programının etkinliğini değerlendiren girişimsel tipte bir çalışmadır¹⁵. Araştırmada bu çalışmanın Mayıs 2008'de 1687 gençten toplanan (N=1937, cevaplama oranı %87.09) girişim öncesi verileri kullanılmıştır.

Veri toplama: Çalışan ve çalışmayan öğrencilerden veriler, rehberlik ders saatinde öğrencilerin doldurduğu bir anketle toplanmıştır. Çalışmada sosyo-demografik durum ve sigara içme, alkol kullanma, arkadaşları ve ailesinin sigara ve alkol içme durumu sorgulanmıştır.

Tanımlar: Gençlerde sigara kullanımı konusunda yürütülen çalışmalarda farklı tanımlar kullanılmaktadır.^{16,17} Bu çalışmada sigara içme şu şekilde tanımlanmıştır¹⁵:

- Daha önce sigarayı hiç denememiş
- Sigarayı denemiş
- Sigara içen
- Düzenli sigara içen (≥ 1 sigara / hafta)

Sosyal sınıf: Hanenin işe/mesleğe dayalı sosyal sınıfı, Korkut Boratav'ın kentsel sosyal sınıf şemasına göre belirlenmiştir.¹⁸ Bu sınıflamaya göre hanenin sosyal sınıfını hane reisi belirlemektedir. Gençlere babalarının -yoksa annelerinin- ne iş yaptığı sorulmuş, "Üst sosyal sınıf" ta küçük ve orta/büyük işveren, yüksek eğitilmiş olup kendi hesabına çalışanlar, yüksek eğitilmiş ücretliler, beyaz yakalılar; "orta sosyal sınıf" ta mavi yakalı, küçük esnaf/zanaatkar, niteliksiz hizmet işçileri; "alt sosyal sınıf" ta ise işsizler yer almaktadır.

Analiz: Veri çözümlemede SPSS 11.5 istatistik paket programı kullanılmıştır. Çözümlemede ki-kare testi, Fisher'in kesin ki kare testi ve lojistik regresyon analizi kullanılmıştır.

Celal Bayar Üniversitesi Girişimsel Olmayan Etik Kurulu'ndan çalışma verilerinin elde edildiği çalışmalar¹¹⁻¹² ile (25/11/2008 tarihli 168 sayılı karar, 25/11/2008 tarihli 174 sayılı karar) ve bu araştırmanın (19.05.2011 tarihli 149 sayılı karar) yürütülmesi konusunda izin alınmıştır.

Bulgular

Araştırma grubundaki gençlerin 1687'si (%69.22) lise öğrencileri ve 750'si (%30.78) çıraklık okulu öğrencileridir. Lise öğrencilerinde 15 yaşında olanlar (genel lise ve çıraklık okulu için sırasıyla %31.54 ve %8.80), çıraklık okulu öğrencilerinde ise 18 yaş ve üzeri olanlar (lise ve çıraklık okulu için sırasıyla %5.39 ve %30.54) daha fazla

orandadır ($p<0.001$). Lisede kız öğrenciler çıraklık okuluna göre daha fazladır (sırasıyla %47.54 ve %10.13) ($p<0.001$) (Tablo 1).

Erkek öğrencilerde sigara içen gençlerin oranı lise ve çıraklık öğrencileri için sırasıyla şöyledir: 15 yaşta %10.53 ve

%26.67, 16 yaşta %12.15 ve %31.88, 17 yaşta %17.94 ve %48.00, 18 yaşta %21.31 ve %53.29 ve 19-20 yaş grubunda %25.00 ve %81.08 (tüm yaşlar için $p<0.001$). Kız öğrencilerde sigara içen gençlerin oranı lise ve çıraklık öğrencileri için sırasıyla şöyledir: 15 yaşta %4.89 ve %0.00, 16 yaşta %7.19 ve %21.05, 17 yaşta %7.63 ve %34.62, 18 yaşta %14.29 ve %33.33 ve 19-20 yaş grubunda %0.00 ve %30.00 (tüm yaşlar için $p<0.001$) (Tablo 2).

Tablo 1. Genel liseye ve çıraklık okuluna devam eden gençlerde yaş ve cinsiyet dağılımı

	Lise		Çıraklık Okulu		Toplam		p
	n	%	n	%	n	%	
Yaş							$\chi^2 = 388.71$ $p=0.001$
15	532	31.54	66	8.80	598	24.50	
16	566	33.55	179	23.87	745	30.60	
17	498	29.52	276	36.80	774	31.80	
18	82	4.86	182	24.27	264	10.80	
19-20	9	0.53	47	6.27	56	2.30	
Toplam	1687	100.00	750	100.00	2437	100.00	
Cinsiyet							$\chi^2 = 315.20$ $p=0.001$
Kız	802	47.54	76	10.13	878	36.10	
Erkek	885	52.46	674	89.87	1559	63.90	
Toplam	1687	100.00	750	100.00	2437	100.00	

Yaş, cinsiyet, sosyal sınıf, alkol kullanımı, samimi arkadaşlarının sigara içmesi ve samimi arkadaşlarının alkol kullanımı açısından düzeltildiğinde çalışıyor olmanın sigara içme açısından 3.88 kat (%95 GA, 2.84- 5.29) ($p<0.001$), düzenli

sigara içme açısından 2.53 kat (1.81- 3.52) ($p<0.001$) risk oluşturduğu saptanmıştır (Tablo 3).

Çıraklık okuluna devam eden erkek öğrencilerde çalışılan iş koluna göre sigara içme değerlendirildiğinde, metal

teknisyenliği, elektrik- elektronik, makine teknisyenliği, ağaç işleri ve ısıtma-sihhi tesisat iş kollarında çalışanlarda sigara içme

davranışının daha yaygın olduğu saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 2. Liseye ve çıraklık okuluna devam eden gençlerde yaş ve cinsiyete göre sigara kullanımı

Cinsiyet	Yaş	Okul tipi (n)	Sigara içme durumu (%)				Toplam	P değeri
			Hiç içmemiş	Denemiş	Haftada 1' den az	Haftada 1 ve daha fazla		
Kız	15	Lise (266)	69.55	25.56	1.13	3.76	100.0	$\chi^2=0.64$ p=0.89
		Çıraklık (6)	83.33	16.67	0.00	0.00	100.0	
	16	Lise (278)	68.71	24.10	1.08	6.12	100.0	$\chi^2=14.82$ p=0.002
		Çıraklık (19)	78.95	0.00	10.53	10.53	100.0	
	17	Lise (236)	63.14	29.24	1.27	6.36	100.0	$\chi^2=51.17$ p=0.001
		Çıraklık (26)	38.46	26.92	30.77	3.85	100.0	
	18	Lise (21)	61.90	23.81	4.76	9.52	100.0	$\chi^2 =3.69$ p=0.29
		Çıraklık (15)	46.67	20.00	0.00	33.33	100.0	
	19-20*	Lise (1)	100.00	0.00	0.00	0.00	100.0	UD*
		Çıraklık (10)	60.00	10.00	10.00	20.00	100.0	
Erkek	15	Lise (266)	66.54	22.93	1.50	9.02	100.0	$\chi^2=12.08$ p=0.007
		Çıraklık (60)	56.67	16.67	1.67	25.00	100.0	
	16	Lise (288)	57.64	30.21	1.39	10.76	100.0	$\chi^2=30.66$ p=0.001
		Çıraklık (160)	44.38	23.75	10.00	21.88	100.0	
	17	Lise (262)	51.53	30.53	0.38	17.56	100.0	$\chi^2=65.23$ p=0.001
		Çıraklık (250)	38.00	14.00	11.60	36.40	100.0	
	18	Lise(61)	45.90	32.79	3.28	18.03	100.0	$\chi^2=18.50$ p=0.001
		Çıraklık (167)	26.95	19.76	8.98	44.31	100.0	
	19-20	Lise(8)	37.50	37.50	0.00	25.00	100.0	$\chi^2=11.29$ p=0.001
		Çıraklık(37)	5.41	13.51	13.51	67.57	100.0	

*UD Liseye devam eden bir öğrenci olduğu için karşılaştırılmamıştır.

Tablo 3. Gençlerde sigara içme ile ilişkili faktörler

Faktörler	Sigara İçme †		Düzenli sigara içme ($\geq 1/hf$)††	
	%	OR (%95 GA)	%	OR (%95 GA)
Yaş				
15	9.53	1.00	8.19	1.00
16	14.77	1.06 (0.70- 1.60)	11.41	0.96 (0.61- 1.51)
17	25.06	1.59 (1.07- 2.37)*	19.77	1.46 (0.95- 2.24)
18	41.67	1.46 (0.90- 2.37)	34.85	1.42 (0.85- 2.37)
19-20	62.50	3.44 (1.54- 7.69)**	51.79	2.91 (1.29- 6.53)**
Cinsiyet				
Kız	8.54	1.00	6.15	1.00
Erkek	27.65	1.59 (1.13- 2.24)**	22.71	2.01 (1.37-2.95)***
Sosyal sınıf				
Alt	32.79	0.84 (0.53- 1.31)	23.77	0.68 (0.42- 1.10)
Orta	20.21	0.77 (0.57- 1.03)	16.40	0.79 (0.57- 1.09)
Üst	17.75	1.00	15.23	1.00
Alkol kullanımı				
Hiç içmem/nadiren	17.53	1.00	13.09	1.00
Ayda bir kaç ve daha fazla	55.41	2.55 (1.67- 3.88)***	53.15	3.32 (2.18- 5.03)***
Yakın arkadaşlarının sigara içmesi				
Hiçbiri içmiyor	3.47	1.00	1.86	1.00
Çok azı içiyor	13.33	3.77 (2.35- 6.05)***	8.34	3.91 (2.15- 7.11)***
Yaklaşık yarısı içiyor	35.81	11.03 (6.84- 7.79)***	32.63	16.26(9.06-29.18)***
Hepsi ya da tamamı içiyor	66.19	29.25 (17.29-49.46)***	56.83	31.54(17.01-58.47)***
Yakın arkadaşlarının alkol kullanımı				
Hiç içmezler/nadiren	16.18	1.00	12.37	1.00
Ayda bir kaç ve daha fazla	42.93	1.06 (0.73- 1.53)	38.22	1.01 (0.69- 1.46)
Okul tipi				
Lise	10.61	1.00	9.37	1.00
Çıraklık	43.60	3.88 (2.84- 5.29)***	33.33	2.53 (1.81- 3.52)***

†Lojistik regresyon analizi, bağımlı değişken: sigara içme=1, †† bağımlı değişken: haftada en az 1 sigara içme=1, Bağımsız değişkenler: yaş, cinsiyet, sosyal sınıf, alkol kullanımı, yakın arkadaşlarının sigara içmesi, yakın arkadaşlarının alkol kullanımı, okul tipi), *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Sigara içen öğrencilerin okullara göre son otuz günde içmiş olduğu sigarayı nasıl temin ettikleri sorgulandığında %80.95'i bakkal, market, büfe, bayiden

aldığını, %3.25'i sokak satıcısından aldığını, %2.81'i bir başkasına para verip aldığını, %12.12'si arkadaşından ödünç aldığını, %0.43'ü çaldığını ve %0.43'ü de kendinden

yaşça büyük birisinin verdiği belirtmiştir. Liseye ve çıraklık okuluna devam eden gençlerin sigara temin ettikleri kaynakların

dağılımı benzer bulunmuştur (p>0,05) (Tablo 5).

Tablo 4. Çıraklık Okuluna Devam Eden Erkek Öğrencilerde İş Koluna Göre Sigara İçme Sıklıkları

	Sigara İçme		Düzenli sigara içme (≥1/hf)	
	%	OR (%95 GA)*	%	OR (%95 GA)*
Yiyecek hazırlama-pişirme (n=13)	15.38	Ref (1)	7.69	Ref (1)
Kuyumculuk (n=7)	51.35	1.24 (0.07- 20.71)	44.32	2.76 (0.13-58.68)
Otomotiv (n=46)	47.34	3.40 (0.63- 18.33)	40.43	3.17 (0.34-28.88)
Cilt bakımı- güzellik (n=115)	48.00	3.99 (0.79- 20.00)	36.00	5.32 (0.64-44.03)
Isıtma- sıhhi tesisat (n=34)	67.74	5.84 (1.05- 32.28)**	32.26	7.70 (0.86-68.78)
Ağaç işleri (n=50)	35.65	6.24 (1.18-32.96)**	26.09	8.26 (0.96-71.09)
Makina teknisyenliği (n=188)	32.61	6.28 (1.28- 30.79)**	17.39	10.23 (1.26- 82.64)**
Elektrik-elektronik (n=185)	47.06	7.32 (1.49- 35.91)**	35.29	11.79 (1.46-95.30)**
Metal teknisyenliği (n=31)	14.29	16.64 (2.90- 95.29)***	14.29	7.61 (0.83- 69.35)
Giyim (n=2)	50.00	UD	50.00	UD

*Yaşça göre düzeltilmiş, ** p<0.05, *** p<0.01, UD: İki kişi bulunduğu için uygun değil

Tartışma

Bu çalışmada cinsiyet ve yaş gruplarına göre yapılan tabakalı analizler çıraklık okulu öğrencilerinde sigara içmenin genel lise öğrencilerine göre daha fazla olduğunu göstermektedir. Kızlarda yalnızca 16 yaş için bulunan istatistiksel farklılık, erkeklerde tüm yaş grupları için söz konusudur. Yaş ve cinsiyet yanı sıra sosyoekonomik veriler ve yakın arkadaşlarının sigara içmesi gibi değişkenlere göre düzeltildiğinde de çıraklık okuluna devam etmenin yani çalışıyor olmanın sigara içme için yaklaşık dört kat, düzenli sigara içme için 2.5 kat risk oluşturduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında çalışmayan gençleri temsilen 3

farklı liseye devam eden gençlerin sigara içme verisi kullanılmıştır. Bu gençler arasında da hafta sonları veya yaz aylarında çalışanlar olabilir Ancak bu oranın düşük olduğu düşünülmektedir. 2009 yılı Hane Halkı İş Gücü İstatistikleri'ne göre 15-19 yaş grubunda erkeklerde ve kızlarda sırasıyla "okula kayıtlı ve işgücünde" olanların oranı yalnızca %7.1 ve %3.1'dir.¹⁹

Araştırmanın kısıtlılığı olarak değerlendirilebilecek bu durum, düzenli çalışmanın sigara içme açısından artmış riskini gerçekte olduğundan daha düşük tahmin etmiş olmamızla sonuçlanmış olabilir. Bir başka deyişle 3 lise gençleri içinde hafta sonu veya yaz aylarında çalışanlar çıkarılarak çıraklık okulu ve genel

liseye devam eden gençlerin sigara içme sıklıkları karşılaştırılsaydı, büyük olasılıkla çıraklık okuluna devam etmenin yani

“çalışma”nın sigara içme için daha büyük bir risk oluşturduğu saptanmış olabilirdi.

Tablo 5. Sigara içen gençlerin son 30 gün içerisinde sigara temin ettikleri kaynakların okul tipine göre dağılımı*

Son 30 gün içerisinde içtiğin sigarayı nasıl temin ettin?	Lise		Çıraklık Okulu**		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Bakkal, market, büfe, bayiden aldım	142	79.33	232	81.98	374	80.95
Sokak satıcısından aldım	8	4.47	7	2.47	15	3.25
Bir başkasına para vererek aldırđım	3	1.68	10	3.53	13	2.81
Arkadaşımdan ödünç aldım	25	13.97	31	10.95	56	12.12
Çaldım	0	0.00	2	0.71	2	0.43
Benden yaşça büyük biri verdi	1	0.56	1	0.35	2	0.43
Toplam	179	100.00	283	100.00	462	100.00

* $\chi^2=4.97$, $p=0,419$; **44 kişi yanıt vermemiştir.

Araştırma kapsamında çalışan gençler için elde edilen sigara içme oranları (Tablo 2), Türkiye’de lise öğrencilerinde yürütölen araştırmaların verilerine göre de daha yüksektir. 1998 ve 2002 yıllarında her ikisi de 15 ilde yürütölen 2 farklı araştırmada 16-17 yaş grubundaki her beş gençten birinin sigara içtiğı saptanmıştır.^{5,9} 2000 yılında Manisa’da 8 farklı liseye devam eden gençlerde yapılan çalışmada erkeklerin %33.3’ü kızların %22.9’u²⁰; 2005 yılında İzmir’de 2 farklı liseye devam eden gençlerin yaklaşık %15’inin (İzmir ili İnönü Lisesi’nde %14.6 ve Balçova Ticaret Lisesi’nde %18.6) sigara içtiğı saptanmıştır.²¹ Ülkemizde çalışan gençlerde yürütölen diğere çalışmaları da, çalışan gençlerin sigara kullanma oranlarının Türk gençleri için bildirilen sigara içme oranlarına göre daha yaygın olduğunu göstermektedir. Erbaydar ve arkadaşları tarafından yürütölen 15 il çalışmasında çalışma ve sigara içme arasındaki güçlü ilişki gösterilmiştir. Bu çalışmada çalışan her 10 gençten 4’ünün, yalnızca okula devam eden aynı yaş grubundaki her 10 gençten ikisinin sigara içtiğı saptanmıştır.⁹

Eş zamanlı çalışmayan genç grup verisi bulunmamakla birlikte, 1999 yılında Sivas’ta Çıraklık okulu öğrencilerinin (11-22 yaş grubu) beşte birinin¹⁰; 2001 yılında Kayseri’de çıraklık okulu öğrencilerinden 16-18 yaş grubu gençlerin üçte birinin, 19-22 yaş grubu gençlerin üçte ikisinin sigara içtiğı saptanmıştır.¹¹ Manisa’da 2008 yılında çalışan gençlerde bu çalışmalarda bildirilen verilere göre biraz daha yüksek sigara içme sıklıkları saptanmıştır. On altı yaş grubu her on kızdan yaklaşık ikisi, 17 yaş ve üzeri her üç kızdan birisi sigara kullanmaktadır. Çalışan erkeklerde ise 15-16 yaş grubu için yaklaşık her üç erkekten birinin 17-18 yaş grubu için yaklaşık her iki erkekten birisinin, 19-29 yaş grubunda ise her beş erkekten dördünün sigara kullandığı görölmektedir. Bu veriler, 2008 yılında yürütölen Türkiye Küresel Yetişkin Tütün Araştırması verileri ile karşılaştırıldığında, en yüksek sigara içme hızlarına sahip 25-44 yaş grubunun sigara içme sıklıklarına göre bile (erkeklerde %58.2, kadınlarda %21.5) oldukça yaygındır.² Yani sonuçlar gençlerde çalışmanın sigara içme açısından önemli bir risk faktörü olduğunu göstermektedir.

Manisa İlinde yürütülen bu çalışma kapsamında özellikle metal teknisyenliği, elektrik- elektronik, makine teknisyenliği, ağaç işleri ve ısıtma-sıhhi tesisat iş kollarında çalışanlarda sigara içme davranışı daha yaygındır. Sözü edilen iş kollarında sigara içmenin neden daha yaygın olduğu, araştırma kapsamında çalışma koşulları veya iş ortamındaki diğer çalışanların sigara içme davranışı sorgulanmadığı için değerlendirilememiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde çalışan gençlerde yapılan çalışmalar incelendiğinde çalışma süresi arttıkça sigara içme oranının arttığı^{8,22}, haftada 10 saatten daha fazla çalışanların sigara içmeye daha erken yaşlarda başladıkları saptanmıştır.²²

Sigara temin kaynakları lise ve çıraklık okulunda benzerdir ve büyük oranda marketten temin edilmektedir. Bu bulgu diğer çalışmaların sonuçlarına paraleldir.^{4,19} Ülkemizde 18 yaş altındaki gençlere sigara satılması kanunen yasaktır. Ancak bu çalışmalar gençlerin rahatça sigara satın alabildiğini dolayısıyla konu ile ilgili mevzuatın yeterince uygulanmadığını ve yeterince caydırıcı olmadığını düşündürmektedir.

Araştırmanın kısıtlılıkları: 2009 yılı Hane Halkı İş Gücü İstatistiklerine göre 15-19 yaş grubunda erkeklerde ve kızlarda sırasıyla "okula kayıtsız ve işgücünde" olanların oranı %29.9 ve %14.3'tür.¹⁹ Bu veri, araştırma kapsamında çalışan gençleri temsilen ulaşılmış olan çıraklık okuluna devam eden gençlerin toplumdaki çalışan gençleri yeterince temsil etmediğini düşündürmektedir. Ancak araştırmada çalışan gençleri temsilen çıraklık okulu öğrencilerinin seçilmiş olması, toplumda çalışan gençleri temsil edecek bir örnek grubuna ulaşmanın zorluğu, çıraklık okullarına devam eden gençlerin toplumda çalışan gençlerin önemli bir bölümünün oluşturması ve çıraklık okulu ve genel lise öğrencilerini farklılaştıran temel özelliğin çalışma olması nedeniyle uygun bir seçenek olarak değerlendirilebilir.

Sonuç ve Öneriler:

Bu çalışma çalışan gençlerde sigara içme davranışının çalışmayan gençlere göre oldukça yaygın olduğunu, bu nedenle

sigaradan korunma çalışmalarında öncelik verilmesi gereken bir grup olduğunu göstermektedir. Bu konuda gelecekte yürütülecek çalışmaların toplum tabanlı örnek gruplarında yapılması, ayrıca çalışma koşulları ve iş ortamındaki diğer çalışanların sigara içme davranışı konularında ayrıntılı bilgi toplanması önerilebilir.

Gençlerde sigara içme açısından risk oluşturan diğer risk faktörlerinin yakın arkadaşlarının sigara içmesi, alkol kullanımı olduğu saptanmıştır. Bu sonuç gençlere yönelik eğitim programlarında öncelik verilmesi gereken grupları göstermesi açısından önemlidir. Sigara içen gençlerin önemli bir bölümünün sigarayı bizzat satın alarak temin ettiği göz önüne alındığında, bu konudaki denetimlere de önem verilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

1. WHO. Report on the Global Tobacco Epidemic 2011: Warning About the Dangers of Tobacco. Geneva: World Health Organization, 2011.
2. T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. Küresel Yetişkin Tütün Araştırması Türkiye Raporu-2010. Ankara: Anıl Matbaacılık Ltd. Şti, 2010:37-39 [online]. Erişim adresi: http://www.havanikoru.org.tr/dosya/Docs_Tutun_Dumaninin_Zararlari/KYTA_Kitap_Tr.pdf. Erişim tarihi Ekim, 08, 2013.
3. TÜİK. TÜİK Haber Bülteni. Küresel Yetişkin Tütün Araştırması 2012: Ön sonuçları [online]. Erişim adresi: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13142>. Erişim tarihi Haziran, 24 2013.
4. Erguder T, Cakir B, Aslan D, Warren CW, Jones NR, Asma S. Evaluation of the use of Global Youth Tobacco Survey (GYTS) data for developing evidence-based tobacco control policies in Turkey. BMC Public Health 2008;8(Suppl 1):S4. doi: [10.1186/1471-2458-8-S1-S4](https://doi.org/10.1186/1471-2458-8-S1-S4)
5. Ögel K, Tamar D, Evren C, Çakmak D. Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. Turk Psikiyatri Derg 2001;12(1):47-52.

6. Benvegnu AL, Fasa GA, Facchini AL, Wegman HD, Dall'Anol MM. Work and behavioural problems in children and adolescents. *Int J Epidemiol* 2005; 34(6):1417-1424.
7. Fişek GA. Çalışma yaşamının küçük dev adamları. *TTB Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi* 1996;5(4):116-120.
8. Valois RF, Dunham ACA, Jackson KL, et al. Association between employment and substance abuse behavior among public high school adolescents. *J Adolesc Health* 1999;25(4):256-263.
9. Erbaydar T, Dağlı E, Hayran O, Ayla F, Lawrence S, Collinshaw NE, and Callard C. Smoking patterns of youth in Turkey. Project No. 001726-022, Final Report. İstanbul: 2002.
10. Kuğu N, Akyüz G, Erşan E, Doğan O. Sanayi bölgesinde çalışan çıraklarda madde kullanımı ve etkileyen etkenlerin araştırılması. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2000;1(1):19-25.
11. Öztürk A, Naçar M, Gün İ, Şenol V, Çetinkata F. Çıraklarda sigara içme alışkanlığı. *Erciyes Tıp Dergisi* 2001;23(4):176-182.
12. Manisa Sağlık Müdürlüğü. Aile hekimliği Bilgi Sistemi. 2008
13. OpenEpi, open source software for epidemiologic statistics for public health. Erişim Adresi: <http://www.openepi.com/v37/Power/PowerCross.htm>. Erişim tarihi Ekim, 08, 2013.
14. Aydın N. Çıraklık okulu öğrencilerinde deri hastalıklarının değerlendirilmesi, Tıpta uzmanlık tezi. Manisa, 2010.
15. Yaslı G, Dinç Horasan G, Batı H. Gençlerde sigaradan korunma konusunda akran eğitimi programının etkinliği. *Turk J Public Health* 2012;10(2):59-67.
16. Thomas R. School-based programmes for preventing smoking. *Cochrane Database Syst Rev* 2002;(4):CD001293.
17. Audrey S, Holliday J, Campbell R. It's good to talk: adolescent perspectives of an informal, peer-led intervention to reduce smoking. *Soc Sci Med* 2006;63(2):320-334.
18. Boratav K. İstanbul ve Anadolu'dan Sınıf Profilleri. 2. Baskı. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları, 2004:33-60.
19. Uysal Kolaşın G, Guner D. Gençler beşeri sermaye yoksunu. Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomik ve Toplumsal Araştırmalar Merkezi. Araştırma Notu 10/91, 2010 [online]. Erişim adresi: <http://betam.bahcesehir.edu.tr/tr/wp-content/uploads/2010/10/ArastirmaNotu091.pdf>. Erişim tarihi: Ekim, 08, 2013.
20. Çelik P, Esen A, Yorgancıoğlu A, Seyfe Şen F, Topçu F. Manisa ilinde lise öğrencilerinin sigaraya karşı tutumları. *Toraks Dergisi* 2000;1(1):61-66.
21. Keskinöğlü P, Karakuş N, Pıçakçıfe M, Giray H, Bilgiç N, Kılıç B. İzmir'de lise öğrencilerinde sigara içme sıklığı ve içicilik davranışı üzerine sosyal öğrenmenin etkisi. *Toraks Dergisi* 2006;7(3):190-195.
22. Ramchand R, Lalongo NS, Chilcoat HD. The effect of working for pay on adolescent tobacco use. *Am J Public Health* 2007;97(11):2056-2062.